

MUZEJ GORIČANE

»**TANGATA**«

POGLED MAOROV NA SVET

Razstava »Tangata« kaže v slikah umetnost Maorov. Brian Brake, mednarodno znani fotograf iz Nove Zelandije, je avtor posnetkov.

Razstava obsega 33 velikih barvnih fotografij, na katerih so predstavljena umetniška dela Maorov. Vse predmete, ki so fotografirani za razstavo, so naredili Maori še preden so prišli Evropejci na Novo Zelandijo. Danes so te umetnine shranjene na otoku v osrednjih muzejih. Umetniške stvaritve, ki so prikazane na razstavi, je izbral umetniški svet kraljice Elizabete II na Novi Zelandiji. Kipi predstavljajo tehtna in visoko kvalitetna dela najpomembnejših izdelkov tradicionalne umetnosti Maorov na Novi Zelandiji.

Ljudstvo Maori je začelo prihajati na Novo Zelandijo v 9. stol., približno v istem času kakor so se Vikingi pojavili ob evropski obali in tako razširili svoje pohode daleč na jug. Maori so potovali na Novo Zelandijo čez prostrani osrednji Pacifik v velikih čolnih; v enem teh kanujev je bilo lahko tudi do 100 oseb. Ta dolga potovanja Maorov po vihnarjih brez zemljevidov in navigacijskih instrumentov opevajo njihovi pesniki in pevci že več stoletij. Maori so posamezne čolne imenovali po plemenih, katerih imena so se ohranila.

Ker izvirajo Maori iz polinezijskih etničnih skupin, velja tudi zanje pomembna značilnost, da jih privlači morje in da je pravzaprav ocean njihova domovina, saj se počutijo na njem varne in domače. Tako tudi kultura teh ljudi pripada oceanskemu območju. Ta njihov svet zajema veliko prostranstvo oceana, na katerem so ljudstva naseljena na majhnih krpah zemlje, to je na otokih, od katerih je največji Nova Zelandija.

Maori so torej uporabljali za potovanja čez tako obsežni in brezmejni ocean značilni dvojni izdolbljeni kanu, ki je tipična oblika za polinezijsko območje. Na naši slikovni razstavi so prikazani rezljani deli teh maorskih kanujev.

Ko so pred enajstimi stoletji prišli Maori na Novo Zelandijo, so našli na otoku deželo, ki se jim je zdela pusta, bila je pokrita z gozdovi in bila je prazna, saj ni bilo živali, toda bile so ptice in rastline, sama pokrajina pa bogata naravnih lepôt.

Ko so se Maori naselili na tem otoku, so ga popolnoma osvojili in tako pridobili novo deželo za svoje sinove. Z lastnim pogledom na življenje so ti prvi otoški naseljenci napolnili nov življenjski prostor s prinešeno polinezijsko mitologijo, ki je vsebovala razna verovanja o naravi. Bogovi, polbogovi in demoni so bili po verovanju Maorov na nebu, v gozdovih, jezerih in v rekah.

Iz maorske umetnosti odseva osamljenost človeka pritlikavca v prostranem naravnem okolju. Ta pa si je prizadeval, da je utrdil svojo navzočnost in izoblikoval svoje mesto v danem okolju, vendar pa se vedno podrejal volji bogov in duhov.

Velik del maorske umetnosti ima praktični pomen — to so rezbarije in skulpture, ki so bile namenjene za krašenje uporabnih predmetov. Tako so bile površine orodij, orožja, gospodinjskih predmetov, kanujev, glasbil in pogrebnihi skrinj ornamentalno rezbarjene. Te rezbarije so se prilagajale obliki in funkciji predmeta, ki je imel včasih tudi značilno plemensko ali versko označbo.

Stebri in podporniki, okvirna struktura stavb, kakor hiše za vaše zборе in skladišča so bila oblikovana v stiliziranih likih, ki so se popolnoma prilegali stebri, tramu ali škarnici. V vaških zboriščih so te skulpture predstavljale plemenske prednike; z imeni teh slavnih in nesmrtnih umrlih so seznanjali mladi rod, ki je na tak način spoznaval vsebino plemenskega izročila. Tako so ta umetniška dela govorila o zgodovini plemena.

Na otoku je bilo mnogo žada ali nefrita. Iz tega so Maori izdelovali orodja, orožje, obesek, ki so ga imenovali heitiki, in ceremonialni trnek, ki je tudi slikovno prikazan na razstavi. Vse fotografije na razstavi kažejo predmete Maorov, ki so bili izdelani pred prihodom Evropejcev, ko je bila kovina na Novi Zelandiji še neznana, zato so bila rezljana orodja izdelana iz zrnatega bazalta in žada.

Medtem ko je mogoče prepoznati v določenih maorskih rezbarijah stile njihovih prvotnih otoških dežel, so Maori na Novi Zelandiji razvili nov umetniški stil, ki se močno razlikuje od oceanskih kultur. Umetniško fotografirana maorska dela na razstavi kažejo okrašene vhode, like prednikov, okrašene bojne kanuje, pogrebne skrinje, glasbila, orožje in rezljane obeske v obliki človeškega lika, imenovane heitiki, ki so jih dedovali iz roda v rod.

Okrašeni vhodi so tisti, ki odpirajo palisade v naselja Maorov. Rezbarije na njih predstavljajo najslavnejše prednike plemena. Nekateri teh rezljanih likov so prikazani na razstavljenih slikah in so postavljeni na pomembnih mestih v vaški zborni hiši. V nekaterih primerih je bil lik dejansko podporni steber v prednjem delu hiše ali v sredini. Fotografije na razstavi kažejo tudi dele bojnih kanujev; to so veliki izdolbljeni čolni, dolgi 30 m, ki so lahko pripeljali do 100 ljudi čez ocean, kot je bilo že omenjeno.

Pogrebne skrinje so bile narejene zato, da so v njih hranili kosti umrlega pomembnega moža. Pri Maorih je bila namreč šega, da so izkopali kosti, ko je strohnelo meso. Vzeli so tudi obesek heitiki z umrlega in ga dali najbližjim sorodnikom. Kostni pa so shranili v pogrebni skrinji, ki je imela tudi obliko ptiča s peruti, s človeškim obrazom in s plavuti na nogah. Rezbarije na teh skrinjah so kazale mistične podobe; te so bile narejene namenoma, da so odvrčale sovražnika, da ne bi škodil kostem umrlega. Med Maori je bila šega, da so, če so hoteli ponižati umrlega sovražnika, naredili flavto iz njegove nožne kosti, ali pa so uporabili kost za kakšno orodje, kar je videti tudi na razstavljenih slikah. Prav zaradi tega, da se umrlemu ne bi zgodilo kaj takega, so začeli uporabljati pogrebne skrinje za kosti.

Maorska umetniška dela hranijo danes veliki muzeji in bogate zbirke, ki so v vseh poglavitnih središčih Nove Zelandije. Današnji prebivalci Nove Zelandije so ponosni na stvaritve Maorov, kajti nekateri jih štejejo za umetnine svojih prednikov. Brian Brakove fotografije na razstavi »Tangata« imajo pravi magični čar. Avtorjeva posebnost je njegova slikarska tehnika, da lahko vidimo s pomočjo slik, kaj je najpomembnejše in najlepše na izvirnem predmetu. Zato lahko te slike zaradi dovršene fotografske tehnike vzbudijo v gledalcu pozornost, da ne gleda predmete le samo kot zgodovinske znamenitosti, temveč tudi kot velika umetniška dela Maorov.

KATALOG

- 1** Pukaki i njegova dva sina, skulptura s dovratka, Rotorua, 19. stoljeće
- 2** Dovratak iz sela Pukeroa, Rotorua, 19. stoljeće
- 3** Lik s vrata spremišta, Te Kaha, Bay of Plenty, 1780.
- 4** Simbol boga Uenuku, plemena Waikato, oko 14. stoljeća
- 5** Lik pretka iz zborne kuće, Taupo, 19. stoljeće
- 6** Raharuni Rukupo autoportret, Gisborne, 1842.
- 7** Ženski predak, Taupo, 19. stoljeće
- 8** Lik pretka, centralni stup kuće, Gisborne, oko 1820.
- 9** Glava, sjeverni stil, 18. stoljeće
- 10** Maska s dovratka, Okarea Pa, oko 1840.
- 11** Pramac Čamca, Long Beach Otago, 18. stoljeće
- 12** Lik pretka Moriori, otoci Chatham, 18. stoljeće
- 13** Skulptura sa spremišta, Taranaki, 18. stoljeće
- 14** Detalj spremišta, Taranaki, 18. stoljeće
- 15** Ukras s kovčega za kosti, Northland, 18. stoljeće
- 16** Detalj s kovčega za kosti, Northland, 18. stoljeće
- 17** Detalj s kovčega za kosti, Northland, Hokianga, 18. stoljeće
- 18** Kutija za lubanju, Northland, oko 16. stoljeća

- 19** Detalj lika s poglavičine ceremonijalne sjekire, 18. stoljeće
- 20** Detalj svirale, Bay of Islands, 18. stoljeće
- 21** Detalj lika s kijače, Northland, 18. stoljeće
- 22** Pramac čamca, zaljev Doubtless, Northland, oko 16. stoljeća
- 23** Stup s krme ratnog čamca, Taranaki
- 24** Detalj lika sa svirale, Južni Taranaki, 18. stoljeće
- 25** Detalj lika sa ceremonijalne sjekire od žada, Južni Taranaki, 18. stoljeće
- 26** Hei tiki žad, 18. stoljeće
- 27** Ceremonijalni privjesak od žada u obliku udice, Taranaki, 19. stoljeće
- 28** Ukras od žada, Pekapeka, Hokianga, Northland, 18. stoljeće
- 29** Poglavičina spremica za pigment za tetoviranje, Istočna obala, 19. stoljeće
- 30** Nož za rezanje ljudskog mesa, sakupljeno na prvom putovanju Jamesa Cooka (1769.)
- 31** Kijača od kitove kosti poglavice Titokoworu, 19. stoljeće
- 32** Posuda od tikve za čuvanje hrane, Bay of Plenty, 19. stoljeće
- 33** Rukohvat ceremonijalne sjekire, Taieri Mouth Otago, 18. stoljeće